

la gent més popular. En molts parlars occitans l'evolució estava més avançada que en català (sobretot en el provençal medieval), veg. la p. 316, n. 1. En els docs. ross. de l'InvLC, *seua* abunda a la segona meitat del S. XIV (docs. de 1366, 1375, 1379, 1382, 1385, 1391, 1392, 1399). A Mallorca ja apareix *seua* i *seuas* en docs. de 1560 i 1558 (Niepage, *RDial. R. II*, 9); on no és possible decidir si sonava *séuə* o ja *sévuə*.

D'altra banda, en cercles de llenguatge conservadors, la forma *sua* resistí llargament després de l'E. Mj., i més en el centre i Sud del Princ.; encara el veiem c. 1800 en escrits en prosa planera de gent d'aquells cercles: «la bèstia sent *sua*, devent-la cuidar ---», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 116).

Les formes febles *son*, *sa*, provenen d'una síncope vulgar *sum*, *sa* en lloc de *suum*, *sua*. Apareixen, és clar, des dels orígens: «om --- tanca *sa* casa o *son* castel», *Homilies*, 5r8. Com que l'ús d'aquesta forma després reculà pertot, i és sabut que, parlant, només restava modernament, en combinació amb noms de parentiu, en aquests casos hi hagué un esbós de substitució del femení per una forma analògica del masculí, paral·lelament a *sua* → *seua* aquí molt menys sovint que *seua* s'ha dit de vegades *suna* en lloc de *sa* per la influència de *son* (pronúncia *sun*): «*suna* germana i treya ---» romanço reco. a Girona per a MilàF (*Romançerillo*, 218B₁).

Quan els possessius *ma*, *sa* etc., van seguits d'un substantiu en *a*- inicial, hi ha vacil·lació entre fer un hiatus o una sinalefa: amb aquesta pot haver-hi en certs casos alguna ambigüitat, amb el hiatus es pot percebre, a tort o amb raó, com a cacofònic; d'aquí que el francès ho reemplaçà llavors per la forma masculina *mon*, *son*: *son àme*, *son amie*; i a fi de segles molts ho imitaren en català, dient p. ex. *mon ànima*. Hi ha sobre això un petit estudi desaprovant-ho com a estrany al català, en el volum del *Congrés Int. de la Ll. Cat.* de 1906, amb dades i idees útils. En català la discussió entre aquest i els quí ho defensaven és una mica bizantina, perquè la solució practicada generalment, i inobjectable, és no usar llavors més que el possessiu fort, al capdavant molt predominant sobre l'altre avui en dia: *la seva ànima*, *amiga meua* etc. Encara que Verdager generalment (i fins quasi sempre) preferia l'ús del possessiu feble *sa* etc., tanmateix en aquest cas recorria al possessiu accentuat; així en una narració juvenil, c. 1868, observem el contrast entre els dos dins la mateixa frase: «*la meua ànima* --- respirava *sos* esvanits aromas» (Inèd Casac. I, 167) Però en qualitat de llicència poètica usava *sa* amb sinalefa: «mostrant-los la corona de llor que no s'esfulla / --- ni la tardor despulla, / deixant *son* nom, com *sa ànima* immortal» (*A la Verge de Montserrat*, 1898, OCardona, *Goigs i C. de Verd*, 207).

S'havia cregut que en la llengua medieval no es deia més que *llur* i no *seu*, *son*, amb possessor plural; cosa certa grosso modo, però en alguns textos ja es troba *son* 'llur' des del període arcaic, en particular la *Cròn.* de Jaume I. En donem uns quants amb context: «éls atorgaren-nos que ells nos havien enviat missatge, e

que faries *ses* cartes ab Nòs», «al dia que Nòs iríem en Elx dixerem que ns darien la torre per nom de Calahorra, e farien *ses* cartes e *ses* covinences»; «faem aquela justícia que s deu fer d'òmens que aytal cosa fan a *son* senyor»; «aquels de Suera mogueren *sa* demanda e *son* pleyt ---».

En els casos de *son* per *llur* s'observa sovint que l'ed. de Val. tendeix més a *llur* que el ms. seguit per Ag.; i també dintre d'aquest, s'observa que *son* i *llur* alternen dins la mateixa frase, sense que canviï el nombre del possessor: «aquels qui viuran hauran honor e preu en *sa* vida» (*Val. llur vida*); «De un any a enant, que potien tornar a *lur* terra e fer *ses* faenes» («*lurs* feynes» *Val*); «fo aquesta la primera demanda que ns fayen: que poguessen tenir *sa* ley en cridar e en jutjar los sarraïns, així com *lur* ley era e havien acustumat»; «aquels qui s volran metre en nostra mercè, que estien en *lurs* cases, e tenguen *ses* possessions, e tenguen *lur* ley»; «que s'appareylen de exir del regne de València, ab *ses* moylers e *lurs* fiyls» (cas on hi ha, per dir-ho així, un plural simple seguit d'un plural multiplicat per dos, aquell amb *son*, i aquest amb *llur*) (Ag., 231.6, 429.4, 461.13, 490.2, 102.7, 362.3, 445.12, 427.13, 384.5). També n'hi ha un cas en un notable poema de Cerveri: «Mortz que ls bos vos tol us fa'l *seu* cors tenir» en el *Plant d'En Ramon de Cardona* (92.30 V. la meua nota).

Del reflexiu *si* tracta detingudament Fabra en la Gram. de 1912, i en la de 1918, a les quals bastarà remetre. *Si* prové del datiu ll. *sibi*, contret a la manera de *MIHI* > *MI*. També sobrevisqué en romànic la forma d'acusatiu *sē*: en català, però, al revés, *se* tendí a desaparèixer quan era pronom fort, i tendí a usurpar les funcions de *si* quan era àton. En llengua d'oc *si* àton es mantingué bastant i també *se* tònic. En català l'ús de les dues formes del reflexiu es manté amplament en el període arcaic, i el de la forma *si*, un poc més llargament en poesia. A Pall-Ribag. se sent molt *si* amb caràcter àton, però no deu venir de *sibi* sinó de *se*, per un canvi merament fonètic de la *e* en *i*.

Fraseologia, només a tall de mostra. *Anar a la seva*; *arrimar-se a la seva*; *sortir-se amb la seva* (o *eixir-ne ab la seva*); *fer la seva* 'fer el seu fet', tots ja en Labèrnia 1840. *Fer-ne de les seves* 'fer malvestats' ja apareix en algun medieval: «aquests aitals fan de les seues: Déus ho sab e gents ho saben, e io ho sé, que hoc, les que dites he, e pijors», Eiximenis (*Do Comp.*, *NCl.*, 92). *Fer una cosa son poc a poc* per 'a poc a poc', també *son* referit a la persona que va a poc a poc, veg. *POC* «Há costat *sos* duros» per 'ha costat força diners i no t'ho vull precisar' quan a algú li demanen que digui el que se n'han fet d'una compra valuosa; ho he sentit des de jove [1914] a gent popular de Bna, sobretot velles i vells: és una frase feta (pron. *suz dúrus*), on s'ha conservat excepcionalment l'ús del possessiu *son*, amb un paper en què, en les frases quotidianes, ja només s'admet *seu*; cf. una nota de Barnils comentant-ho, en *RFE* IV, 277ss.; però de cap manera no es pot pensar que aquí hi hagi una relíquia de l'article arcaic i mallorquí *es*, ll. *TPSE*, sinó una relíquia de